Lausunto
5.11.2024

Liikenne- ja viestintävaliokunnalle
Diaarinumero: VN/26194/2024

Hallituksen esitys valtion televisio- ja radiorahastolain 3 § muuttamisesta

Medialiitto kiittää liikenne- ja viestintävaliokuntaa mahdollisuudesta tulla kuultavaksi valiokuntaan ja antaa kirjallinen lausunto hallituksen esityksestä valtion televisio- ja radiorahastolain 3 § muuttamisesta.

Pääviestit

- Median tukeminen Suomessa on käytännössä yhden yhtiön eli valtio-omisteisen Yleisradion tukemista. Muista Pohjoismaista poikkeava yksipuolinen yhden mediayhtiön tukeminen on maan median monipuolisuuden ja monimuotoisuuden kannalta huolestuttavaa.
- Esityksessä kuvattu Yleisradiolle tehtävien rahastosiirtojen indeksikorotusten jäädyttäminen kolmeksi vuodeksi on parlamentaarisen työryhmän laiha kompromissi.
- Yleisradion rahoitusta olennaisempaa on Yleisradion tehtävän tarkempi määrittely ja sen valvonnan saattaminen yhtiöstä riippumattomaksi.
- Perustuslaki tai medianvapaussäädös eivät määritä Yleisradion rahoituksen tasoa. Ne eivät myöskään estä Yleisradion tehtävän laajuuden nykyistä kriittisempää tarkastelua.

Indeksikorotusten jäädyttäminen kolmeksi vuodeksi on laiha kompromissi

Hallituksen esitys sisältää valtion televisio- ja radiorahastolain 3 §:n muuttamisen siten, että pykälä vastaisi parlamentaarisen työryhmän mietinnössään esittämää linjausta kohdistaa yleisen taloustilanteen vuoksi säästötoimenpiteitä Ylen rahoitukseen. Mietinnön mukaan indeksitarkistusta ei sovellettaisi Yleisradiolle tehtäviin rahastosiirtoihin vuosina 2025–2027.

Indeksikorotusten jäädyttäminen kolmeksi vuodeksi tarkoittaa, että Yleisradiolle valtion budjetissa osoitettava määräraha pysyy vuoteen 2027 saakka ennallaan 593 miljoonassa

eurossa. Lisäksi Yleisradion määrärahasta perittävää arvonlisäveroa korotetaan jo hallitusohjelmassa sovitusti 10 prosentista 14 prosenttiin. Se tapahtuu kuitenkin muista korotuskohteista poiketen vasta vuonna 2026. Arvonlisäveron korotuksen nettovaikutus on pieni, koska samanaikaisesti lisätään Yleisradion ostopalveluja, joista maksettu arvonlisävero voidaan vähentää.

Yleisradion toiminnan rahoitus on sidoksissa kansalaisten ja yritysten maksukykyyn. Yleisradioyhtiön kulut tai investointitoiveet eivät sellaisenaan linjaa rahoitusta. Medialiiton näkemyksen mukaan on reilua, että myös valtion omistama yleisradioyhtiö osallistuu edes pieneltä osin julkisen talouden säästötalkoisiin.

Yleisradion rahoitusta olennaisempaa on Yleisradion tehtävän tarkempi määrittely ja sen valvonnan saattaminen yhtiöstä riippumattomaksi

Yleisradioyhtiön tulee keskittyä julkisen palvelun ydintehtävään. Verorahoitus on ohjattava yhteiskunnallisesti merkitykselliseen yleisradiotoimintaan. Yleisradion tulisi hoitaa erityisesti sellaisia yhteiskunnan erilaisia sisältötarpeita, joita ei maamme mediamarkkinalla täytetä ilman julkista tukea.

Medialiiton mukaan on ensisijaista, että Yleisradio luopuu viipymättä tekstimuotoisista verkkoartikkeleista, joilla ei ole EU-sääntelyn ja yleisradiolain edellyttämää liityntää liikkuvan kuvan tai äänen julkaisuihin. Näin säästetään kustannuksia ja vältetään Suomen ja Yleisradion toiminnan toteaminen EU:n valtiontukisääntelyn vastaiseksi EU-komission käsittelyssä. Yleisradion laajamittaisella sanomalehtityyppisellä verkkojulkaisulla on tutkitusti merkittävä sanomalehtien tilaamista vähentävä vaikutus.

Yleisradion valvonnasta vastaa tällä hetkellä Yleisradion hallintoneuvosto. EU-sääntely edellyttää, että yleisradioyhtiön valvoja on yhtiöstä riippumaton. Muissa EU-maissa se on yleensä riippumaton valtion viranomainen, mutta Suomessa valvontatehtävää hoitaa Yleisradion oma elin, hallintoneuvosto. Sen pitäisi samanaikaisesti katsoa Yleisradion etua, määritellä yhtiön strategia ja valvoa, että Yleisradio pysyy tehtävässään – lakia ja EU-sääntelyä noudattaen. Kaksoisroolin vuoksi tehtävä on hallintoneuvostossa istuville kansanedustajille erittäin vaativa. Tehtävä tulisi siirtää yhtiöstä riippumattomalle taholle, esimerkiksi Traficomille tai Kilpailu- ja kuluttajavirastolle.

Medialiitto pitää tärkeänä, että Yleisradion uudistaminen toteutetaan niin, että se turvaa suomalaisen moniarvoisen ja monipuolisen mediakentän tulevaisuuden. Etenkin paikallisella ja alueellisella lehdistöllä on korvaamaton merkitys sananvapaudelle, demokratialle ja tiedon huoltovarmuudelle.

Perustuslaki tai medianvapaussäädös eivät pakota kasvattamaan Yleisradion rahoitusta

Medialiitto kannattaa luonnoksen arviota lakimuutoksen suhteesta perustuslakiin ja säätämisjärjestykseen. Lakimuutoksesta seuraavat leikkaukset Yleisradion rahoitukseen eivät vaikuta merkittävästi perustuslain sananvapaussäännöksellä turvattuun jokaisen oikeuteen vastaanottaa viestejä, tietoja ja mielipiteitä sekä muita viestejä. Lakimuutos ei ole ongelmallinen perustuslaissa turvatun kansalaisten sananvapauden kannalta.

Medialiitto korostaa luonnoksen kirjausta, että ”sananvapauden keskeisenä tehtävänä on luoda edellytykset ihmisten osallistumiselle poliittiseen ja yhteiskunnalliseen toimintaan sekä mahdollistaa julkisen vallankäytön kansanvaltainen kontrolli ja demokraattisessa yhteiskunnassa välttämätön avoin kansalaiskeskustelu”.

Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Julkiselle vallalle tulee perustuslaista velvoite luoda sellainen toimintaympäristö, joka tukee yksilön mahdollisuuksia ilmaista ja vastaanottaa erilaisia viestejä. Tämä perustuslain velvoite kattaa niin yksityisesti omistetun median toimintaedellytykset kuin valtion omistaman yleisradioyhtiön rahoituksen.

EU:n uusi medianvapaussäädös pyrkii turvaamaan tiedotusvälineiden vapauden, moniarvoisuuden ja toimituksellisen riippumattomuuden EU:ssa. Kaikkia jäsenvaltiota suoraan velvoittavalla säädöksellä taataan EU-kansalaisten oikeus saada vapaata ja moniarvoista tietoa. Medianvapaussäädös koskettaa tiedotusvälineiden toimintaa laajasti. Medianvapaussäädöksessä ei määritellä kansalaisten informointia vain valtio-omisteisten yleisradioyhtiöiden tehtäväksi, toisin kuin Yleisradion toimitusjohtaja on antanut julkisessa kirjoituksessaan (https://yle.fi/aihe/a/20-10006708) ymmärtää.

Suomessa ja muissa avoimissa länsimaisissa demokratioissa riippumattoman journalismin tuottaminen ei voikaan olla ensisijaisesti valtion vastuulla. Oikeusvaltioiden työnjaossa tämä rooli kuuluu ennen kaikkea vapaille, yksityisesti omistetuille medioille, kuten lehdistölle.

Medianvapaussäädös velvoittaa jäsenvaltioita kunnioittamaan kansalaistensa oikeutta vastaanottaa moniarvoista toimituksellisesti riippumatonta mediasisältöä. Lisäksi jäsenvaltioiden tulee varmistaa, että säädöksen mukaiset edellytykset ovat olemassa tämän kansalaisten oikeuden turvaamiseksi. Kysymys on vapaan ja demokraattisen keskustelun edistämisestä. Medianvapaussäädöksen mukaan jäsenvaltioiden on harjoitettava mediapolitiikkaa, jossa otetaan tasapainoisesti huomioon myös yksityisesti omistettujen tiedotusvälineiden elinvoima.

Medianvapaussäädös edellyttää, että yleisradioyhtiön rahoitus järjestetään riittävästi, kestävästi ja ennakoitavasti. Säädöksen mukaan taloudellisten resurssien on turvattava julkisen palvelun yleisradioyhtiöiden toimituksellinen riippumattomuus. Medianvapaussäädös ei ota kantaa julkisen palvelun tehtävän laajuuteen.

Asiassa on hyvä muistaa, että Yleisradion rahoitus on kansantuotteeseen eli maksukykyyn suhteutettuna ylivoimaisesti Pohjoismaiden korkein, joten rahoituksen riittävyydessä ei ole ollut ongelmaa. Päätökset on tehty useiksi vuosiksi eteenpäin eli ennakoivasti. Medianvapaussäädös ei määrittele, mikä on Yleisradiolle riittävä budjetti. Säädös ei myöskään estä leikkaamasta rahoitusta vuosiksi eteenpäin.

Medialiitto toteaa, että perustuslain 22 §:n ja myös luonnoksen edellä mainitun kirjauksen perusteella voidaan Yleisradion tehtävän laajuutta tarkastella nykyistä kriittisemmin ilman, että tehtävän kaventamisella olisi vaikutusta perustuslaissa turvattuun kansalaisten sananvapauteen.

Kysymys on kokonaisuudesta, jossa julkisen vallan velvoitteena on varmistaa myös yksityisesti omistettujen tiedotusvälineiden, kuten esimerkiksi uutismedioiden, elinvoima.

Medialiitto ry

Jukka Holmberg
toimitusjohtaja

Ismo Huhtanen
lakiasiainjohtaja, Uutismedian liitto

Medialiitto on media-alan ja graafisen teollisuuden yritysten edunvalvontajärjestö. Jäsenjärjestömme ovat Aikakausmedia, Graafinen Teollisuus, RadioMedia, Suomen Kustannusyhdistys ja Uutismedian liitto. Yhdessä edustamme noin 600:aa yritystä uutismedian, aikakausmedian, kirjojen ja oppimateriaalin kustantamisen sekä painamisen, radio- ja tv-toiminnan ja jakelun alueilla. Jäsenyritykset työllistävät Suomessa suoraan noin 20 000 henkilöä, ja liiton edustamien toimialojen yhteenlaskettu liikevaihto on noin 3,1 miljardia euroa.